

اخیرن کنفرانسی با رویکرد به مسائل دنیای اسلام در شهر تورین ایتالیا برگزار شد که تعدادی از اندیشمندان ایرانی نیز در آن حضور داشتند. حجت الاسلام دکتر کریم‌نیا یکی از سخنرانان این مجموع کنفرانس‌ها در قالب مباحث اسلام و دموکراسی بود. او که چندی است در پی روشن نمودن اظهارات فقهی در زمینه اختلالات جنسی و نکات حقوقی آن در ایران است با مقاله‌ای تحت عنوان «تغییر جنسیت در ایران» در این کنفرانس شرکت کرد. آنچه در پی می‌آید مقاله ارائه شده این روحانی در تورین است. - زمانه

تغییر جنسیت در ایران

محمد مهدی کریم‌نیا
ارایه شده به: کنفرانس تورینو - ایتالیا
E-mail: kariminiya2003@yahoo.com

تغییر جنسیت در ایران

این مقاله توضیح مختصری درباره "تغییر جنسیت در ایران" است. اگرچه از بعضی شخصیت‌های سیاسی نام برده می‌شود ولی نویسنده فاقد مسؤولیت سیاسی است. تنها به عنوان یک پژوهشگر این مساله را مورد بررسی قرار می‌دهد. قبل هر چیز لازم می‌دانم از برگزارکنندگان این کنفرانس، مخصوصاً از: خانم ناثالی جاوالی Nathalie تشکر کنم. امیدوارم این گونه کنفرانس‌ها به گفت‌وگوهای علمی میان کشورهای گوناگون کمک کند.

تعریف تغییر جنسیت

تغییر جنسیت تقریباً مفهوم روشنی دارد، ولی به نظر نگارنده تغییر جنسیت عبارت است از: تبدیل مرد به زن، یا تبدیل زن به مرد، یا تبدیل خنثی (khonsa) و یا دوجنسی (Hermaphrodite) به مرد یا زن، و نیز تبدیل مرد یا زن به خنثی. البته در یک مفهوم وسیع تر، تغییر جنسیت شامل تغییر جنسیت در حیوانات و یا گیاهان نیز می‌شود.

اولین تغییر جنسیت در ایران

اولین تغییر جنسیت در ایران در سال ۱۹۳۰ میلادی اتفاق افتاد که بر اساس آن، پزشکی به نام « دکتر خلعتبری » پسر هیجده ساله ای را با عمل جراحی به یک دختر تبدیل کرد. این مساله در آن زمان سروصدای زیادی ایجاد کرد. البته این تغییر جنسیت در مورد یک جوان بیمار ترانس سکشوال (Transsexual) بود که از نظر جسمی کاملاً مرد بود، ولی از نظر روحی و روانی خود را زن می‌دانست و با اصرار و رضایت فراوان خواهان تغییر جنسیت بود. وی می‌گفت: اگر تغییر جنسیت صورت نگیرد خودکشی خواهم کرد.

قبل از این تاریخ، تغییر جنسیت دو جنسی‌ها (Hermaphrodite) کم و بیش وجود داشت، ولی تغییر جنسیت یک فردی که از نظر ظاهر سالم بود، چیز عجیب و جدیدی محسوب می‌شد. اولین تغییر جنسیت در انگلستان در فاصله سال‌های ۱۹۴۲_۱۹۴۸ میلادی اتفاق افتاد که دختری به نام "لورا دیلون" (Laura Dillon) تغییر جنسیت داد و پسر شد و نام "مایکل دیلون" (Michel Dillon) را برای خود انتخاب کرد.

سابقه تغییر جنسیت در آمریکا، به عنوان یک موضوع پزشکی، به سال ۱۹۵۲ میلادی باز می‌گردد. و اولین تغییر جنسیت در کشور مصر در سال ۱۹۸۲ میلادی اتفاق افتاد، که جوان ۱۹ ساله ای به نام «عبدالله» تغییر جنسیت داد و نام سالی (Sally) را برای خود انتخاب کرد.

افراد خواهان تغییر جنسیت

افرادی که ممکن است خواهان تغییر جنسیت باشند، حداقل یکی از دو گروه زیر می‌باشند:

۱. تغییر جنسیت در دوجنسی‌ها (Hermaphrodite): این افراد دارای آلت تناسلی از هر دوجنس هستند. از این رو، دارای اختلال هویت جنسی یا ابهام در جنسیت هستند. در جراحی تغییر جنسیت، یکی از دو آلت تناسلی که ضعیف، یا کوچک و یا غیرمناسب تشخیص داده شود، حذف و آلت دیگر تقویت و جایگزین می‌شود. در این حالت، بیمار دوجنسی به یکی از دوجنس مذکر یا مؤنث تبدیل می‌شود. این نوع تغییر جنسیت‌ها از گذشته تاکنون وجود داشته و اساساً برای آن هیچ مخالفی وجود ندارد؛ چون بیماری آنان محرز و ثابت است و حتی حقوق دانان سنی و کلیسای مسیحی که با تغییر جنسیت مخالف هستند، با تغییر جنسیت گروه دو جنسی‌ها مخالفتی ندارند و در واقع تغییر جنسیت به عنوان معالجه و خروج دوجنسی‌ها از بلا تکلیفی جنسی است.

۲. تغییر جنسیت در ترانس سکشوال (Transsexual)

برخی بیماران روحی، خود را متعلق به جنس مخالف می‌دانند. این جانب با تعداد قابل توجهی از این افراد گفت و گو داشته و گزارش‌هایی را تهیه کرده‌ام. امروزه ما با برخی بیماران روحی و روانی روبه‌رو هستیم که از نظر فیزیکی هیچ گونه اختلال جنسیتی ندارند، ولی حاضر به پذیرش جنسیت فعلی خود نیستند. به عبارت دیگر، این گروه بیماران روانی مردانی هستند که خود را زن می‌دانند، و یا زنانی هستند که خود را مرد می‌دانند. این بیماری تقریباً در بیش تر کشورهای دنیا مشاهده شده است و مخصوص جغرافیای خاص نمی‌باشد. گاه این بیماران به خودکشی دست می‌زنند که حداقل سه مورد آن در ایران گزارش شده است. به گفته برخی روان شناسان، برای برخی از این بیماران هیچ راه درمانی جز تغییر جنسیت وجود ندارد.

تغییر جنسیت در بیماران ترانس سکشوال (Transsexual) مورد اختلاف شدید صاحب نظران است. تقریباً تمام فقیهان سنی و نیز کلیسای مسیحی با این عمل جراحی مخالفند. از نظر آنان این کار تغییر در خلقت خدا است، اما عده زیادی از فقیهان شیعه با این کار موافقند و از نظر آنان، بیماران ترانس می‌توانند تغییر جنسیت دهند. البته از نظر فقیهان شیعه برای تغییر جنسیت حداقل باید این دو شرط زیر وجود داشته باشد:

شرط اول: بیماری ترانس سکشوال، واقعی و قطعی باشد. بنابراین، افرادی که بیماری آنان مشکوک است، مجاز به تغییر جنسیت نیستند.

شرط دوم: تغییر جنسیت باید به صورت کامل صورت گیرد؛ یعنی مرد پس از تغییر جنسیت کاملاً به زن تبدیل شود، یا زن پس از تغییر جنسیت، کاملاً به مرد تبدیل شود.

دلیل فقیهان شیعه

از نظر فقیهان شیعه، دلیل شرعی از قرآن کریم یا روایات اسلامی مبنی بر حرام بودن تغییر جنسیت نداریم. مضافاً به این که کسانی که خواهان تغییر جنسیت هستند، به بیماری شدید جسمی و روحی مبتلا شده‌اند و تغییر جنسیت راهی برای معالجه و درمان این گونه بیماران است. بنابراین، تغییر جنسیت، تغییر در خلقت خدا محسوب نمی‌شود.

تغییر جنسیت از نظر حقوق ایران

آیت الله امام خمینی اولین فقیه و دانشمند مسلمان است که مسائل فقهی و حقوقی تغییر جنسیت را بیان کرده است. وی معتقد است که تغییر جنسیت حرام نیست.

توضیح آن که در سال ۱۹۶۴ میلادی، امام خمینی از سوی شاه ایران به ترکیه تبعید شد. وی به مدت حدود یک سال در شهر «بورسای ترکیه» ساکن بود و در این مدت یک کتاب فقهی به نام «تحریر

الوسيله» را نوشت. او در این کتاب، مسائل فقهی و حقوقی تغییر جنسیت را بیان داشته است. دیدگاه آیت الله امام خمینی در این کتاب، مهم ترین منبع فقهی برای تبیین جایگاه حقوقی تغییر جنسیت در بعد از انقلاب اسلامی شده است. آیت الله امام خمینی می‌گوید: «تغییر جنسیت مرد به زن، یا تغییر جنسیت زن به مرد، و نیز تغییر جنسیت خنثی (khonsa) یا دوجنسی (Hermaphrodite) به مرد یا زن حرام نیست.»

بعد از انقلاب اسلامی ایران و در سال ۱۹۸۵ میلادی مردی به نام فریدون (Freydoon) که دچار بیماری شدید ترانس سکسوال بود، پیش امام خمینی رفت و از وی خواهان دریافت مجوز شرعی برای تغییر جنسیت شد. امام خمینی در فتوای خویش برای این بیمار چنین نوشت: «تغییر جنسیت با تجویز طبیب مورد اعتماد اشکال شرعی ندارد.....».

بعد از فتوای امام خمینی، بتدریج عمل‌های تغییر جنسیت و با مجوزهای قانونی و حقوقی انجام شد. از سال ۱۹۸۵ میلادی تاکنون ده‌ها تغییر جنسیت و با اجازه دادگستری و پزشکی قانونی جمهوری اسلامی ایران انجام شده است و افراد پس از تغییر جنسیت، شناسنامه جدید دریافت می‌کنند و از حمایت‌های قانونی و شرعی برخوردار می‌شوند.

هم چنین از نظر رهبر مذهبی و سیاسی ایران؛ یعنی آیت الله خامنه‌ای، تغییر جنسیت برای افراد بیمار جسمی و روحی، مجاز اعلام شده است. علاوه بر این، از نظر ده تن از فقیهان شیعه، مانند آیت الله سیستانی در عراق، تغییر جنسیت برای بیماران روحی، مجاز می‌باشد.

برای این اساس، يك رویه فقهی و قانونی به وجود آمده است که افراد بیمار جسمی یا روحی و زیر نظر پزشکان می‌توانند تغییر جنسیت داده و از حمایت‌های قانونی بهره‌مند باشند، و این در حالی است که تغییر جنسیت از نظر کلیسای مسیحی و نیز فقیهان اهل سنت غیر مجاز اعلام شده است.

تأثیر تغییر جنسیت بر زندگی فردی و اجتماعی

تغییر جنسیت تأثیر زیادی بر زندگی فردی و اجتماعی شخص می‌گذارد. اگر تغییر جنسیت پس از ازدواج باشد، ازدواج سابق باطل و منحل می‌شود؛ چون «ازدواج دو مرد» یا «ازدواج دو زن» از نظر اسلام، حرام و ممنوع است. بلکه مرد پس از تغییر جنسیت و تبدیل شدن به يك زن می‌تواند با يك مرد دیگر ازدواج کند. نیز يك زن پس از تغییر جنسیت و تبدیل شدن به يك مرد می‌تواند با يك زن دیگر ازدواج کند. اگر هر يك از برادر یا خواهر تغییر جنسیت دهد و به جنس مخالف در آید، نسبت خانوادگی میان آن دو عوض می‌شود؛ یعنی برادر، خواهر می‌شود و خواهر، برادر. و اگر عمو تغییر جنسیت دهد به عمه تبدیل می‌شود و اگر عمه تغییر جنسیت دهد به عمو تبدیل می‌شود. هم چنین با تغییر جنسیت، دایی به خاله و خاله به دایی تبدیل می‌شود.

توجه به این نکته ضروری است که پدر با تغییر جنسیت، هیچ‌گاه به مادر تبدیل نمی‌شود و نیز مادر پس از تغییر جنسیت به عنوان پدر شناخته نمی‌شود.

نتیجه

نتیجه آن که بیماری ترانس سکسشوال (Transsexual) يك بیماری روحی و روانی شدید است که بیمار، خواهان تبدیل شدن به جنس مخالف است. گاه هیچ‌راه درمانی برای این بیماران، جز تغییر جنسیت وجود ندارد. از این رو، آیت الله امام خمینی و اکثر فقیهان شیعه، «حق تغییر جنسیت» را برای این بیماران به رسمیت شناخته‌اند. می‌توان گفت: یکی از مصادیق حقوق بشر و حق تعیین سرنوشت، «حق تغییر جنسیت برای بیماران ترانس سکسشوال» است.

البته این تغییر جنسیت باید با دقت نظر و با مراقبت‌های ویژه پزشکی همراه باشد، تا تنها «بیماران خاص» که راه درمان دیگری برای آنان وجود ندارد، تغییر جنسیت دهند، و باید جلوی تغییر جنسیت‌های غیر مجاز گرفته شود.